

TAVSHED

Som forskere bliver vi undertiden opmærksomme på tavsheder. Tavshederne kommer til udtryk i vores egen familie, blandt dem, vi studerer, i den regionale etnografi, i vores faglige miljø og i den offentlige samfundsdebat. Det afspejles i litteraturen, hvor begrebet tavshed er genstand for udforskning og diskussion. Ved en bibliometrisk søgning på „silence“ og „anthropology“ (i ProQuest) fremkommer 565 resultater, som falder inden for tre overordnede kategorier. For det første omhandler litteraturen tavshed som det, der ikke (kan) udtrykkes sprogligt. Denne litteratur diskuterer sprogets begrænsninger, når erfaringer udtrykkes. For det andet omhandler litteraturen forholdet mellem tavshed, magt og køn. Her diskuteres især kvinders mulighed for at udtrykke sig, og hvorvidt deres tavshed er udtryk for magtesløshed eller modstand. For det tredje omhandler litteraturen tavsheder i forskningen. Denne litteratur undersøger, hvor der er oversete forskningsområder, og hvordan tavsheder inden for forskningen opstår og håndteres.

Tavshed som „den anden side af“ sproget handler om sprogets grænser for at udtrykke erfaring, og en del af den er inspireret af sprog- og litteraturforskningen. Man taler om sigende tavsheder eller råbende tavsheder (også benævnt „sound of silence“ eller „language of silence“ i litteraturen), underforstået alt det, der udtrykkes ved siden af sproget, eller alt det, der ikke udtrykkes, fordi det ikke er muligt. Ud over problematikker angående sprogets muligheder og begrænsninger omhandler denne litteratur også eksistentielle spørgsmål om menneskelig erfaring, og hvordan vi deler den.

De erfaringer, som ikke udtrykkes gennem sproget, er ofte kropslige erfaringer, herunder især oplevelser af smerte. Smerte tilintetgør sprog, som Elaine Scarry viser i *The Body in Pain* (1985). Hun stiller også spørgsmålene: Hvordan får man sproget igen? Og hvordan får man mulighed for at udtrykke sin smerte og sin egen version af virkeligheden?

Der er ikke blot sproglige og eksistentielle begrænsninger af, hvad vi kan udtrykke. Der er kulturelle normer for, hvad der kan udtrykkes, og for måden, det kan udtrykkes på. Hvad må ikke siges, og hvad kan kun udtrykkes gennem visse generer eller dominerende fortællinger?

Forholdet mellem tavshed, magt og køn har været en klassisk problemstilling i antropologien siden Shirley Ardeners (1975, 1978) og Edwin Ardeners (1975) studier af tavsliggørelse af kvinder. Det afspejles i litteraturen, hvor en lang række artikler omhandler kvinder, køn og forskellige former for tavshed. Studiet af magt i denne forbindelse har desuden bidraget til videre erkendelser om forholdet mellem tavshed, tale og magt.

Shirley og Edwin Ardeners pointe om, at kvinder har „dæmpet tale“ eller er „stumme“ („muted“), er siden blevet problematiseret. Er tavshed nødvendigvis udtryk for passivitet og magtesløshed? Kan tavshed også være en måde at udøve magt og dominans på? Udmønter tavsliggørelse sig altid i tavshed? Består tavsliggørelse også i, at tale negligeres eller ikke bliver taget alvorligt? I oversigtsartiklen „Between Speech and Silence“ stiller Susan Gal (1991) disse spørgsmål og problematiserer forholdet mellem tavshed og tale fra et feministisk perspektiv.

Der er intet endegyldigt svar på disse spørgsmål, som må stilles i forbindelse med konkrete etnografiske studier. En væsentlig pointe er, at vi som forskere må forankre begrebet tavshed i konkret social praksis og i konsekvens af det antage, at tavshed er en social proces, der opretholdes ved hjælp af handlinger som fortælle og tavsliggørelse. Opretholdelse af tavshed kan dække over mange ting og mange forskellige interesser. Det kan blandt andet være et forsøg på at fremstå som en bestemt slags person og at undgå stigmatisering.

Selve produktionen af etnografisk materiale og den endelige repræsentation, fx en monografi, skaber forestillinger om og billeder af sociale virkeligheder. Antropologer har da også i årtier stillet krav om kontinuerlig metodisk gentænkning og 2refleksion. Man har konstateret, at al forskning involverer hemmeligheder, udeladelser og tavsheder af forskellig slags, og at disse betyder noget, men det er ikke entydigt, hvad de betyder. De epistemologiske, metodologiske og politiske aspekter af tavshederne bør undersøges empirisk. Spørgsmålet er, om de altid er tegn på manglende stemme eller magtesløshed (Gal 1991; Ryan-Flood & Gill 2009).

Tavsheder i forskningen kommer til udtryk, ved at regionale felter typisk beherskes af traditioner i form af bestemte repræsentationsformer og fokus på særlige teoretiske problemstillinger, hvilket Richard Fardon m.fl. gjorde opmærksom på i *Localizing Strategies: Regional Traditions of Ethnographic Writing* (1990). Hvor noget fremhæves, træder andet i baggrunden og glimrer måske helt ved sit fravær.

Edward M. Bruner, der trods en anderledes tilgang er inde på noget af det samme, omtaler i *Ethnography as Narrative* (1986) etnografi som en historiefortællingsgenre, der er præget af en implicit narrativ struktur. Med udgangspunkt i nordamerikanske indianere viser han de historisk skiftende dominerende fortællinger og fremhæver, hvor lidt kontinuitet der er mellem dem. Hver tid har tilsyneladende sin dominerende fortælling om disse folk. Og mange regionale specialister vil nok kunne finde tilsvarende på deres felt. Der er måske endda nogen, der har erfaring med at skrive usamtidigt med alt, hvad det indebærer?

Regionale og andre felter er samtidig politiseret i varierende grad. Bestemte emner fravælges og gøres tavse af ideologiske og mere pragmatiske grunde. Og man kan spørge: Hvem har mest gavn af tavsheden? Dette spørgsmål belyses på forskellig vis i dette temanummer om tavshed.

Det kan undertiden være svært at identificere tavsheder i en aktuel, dominerende tradition, fordi vi typisk er en del af den. Men man kan uforvarende komme til at tale om det usigelige, og andres reaktioner vil snart gøre en opmærksom på, at man er ude i noget farligt. Og man vil måske blive tiet ihjel eller disciplineret på anden vis. Tavsheder er ofte foruroligende og sigende. Men hvad siger de? Hvad dækker de over?

Dette temanummer om tavshed har ansporet mange antropologer og andre fagfolk til at reflektere over tavsheder i deres studier af forskellige empiriske virkeligheder eller til mere filosofisk eftertanke om „tavshedens væsen“. Da der er kommet mange bidrag, er det blevet til to numre om tavshed. Vi er glade for at kunne præsentere seks inspirerende og vidtfavnende bidrag i dette første nummer.

God læselyst.

Redaktionen

Litteratur

Ardener, Edwin

1975 Belief and the Problem of Women. I: S. Ardener (red.): *Perceiving Women*. London: Malaby.

Ardener, Shirley

1975 Introduction. I: S. Ardener (red.): *Perceiving Women*. London: Malaby.

1978 Introduction: The Nature of Women in Society. I: S. Ardener (red.): *Defining Females. The Nature of Women in Society*. Oxford: Berg.

Bruner, Edward M.

1986 *Ethnography as Narrative*. I: V.W. Turner & E.M. Bruner (red.): *The Anthropology of Experience*. Illinois: Illinois University Press.

Fardon, Richard (red.)

1990 *Localizing Strategies: Regional Traditions of Ethnographic Writing*. Edinburgh: Scottish Academic Press.

- Gal, Susan
1991   Between Speech and Silence: The Problematics of Research on Language and Gender. I. M. di Leonardo (red.): Gender at the Crossroads of Knowledge: Feminist Anthropology in the Postmodern Era. Berkeley, Los Angeles & London: University of California Press.
- Ryan-Flood, Roisin & Rosalind Gill (red.)
2009   Secrecy and Silence in the Research Process: Feminist Reflections. London & New York: Routledge.
- Scarry, Elaine
1985   The Body in Pain. The Making and Unmaking of the World. Oxford & New York: Oxford University Press.